

PINAR ÖĞÜNÇ • İnce İş

PINAR ÖGÜNÇ İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunu. 22 yaşında, bir haber dergisindeki iş görüşmesine yazdığı hikâyelerle giderek gazeteciliğe başladı. 1997'den bu yana çeşitli dergi ve gazetelerde muhabir, editör, köşe yazarı olarak çalıştı. 2008'de Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin seçtiği "En İyi Röportaj Ödülü"nün ve 2015'te Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Evrim Alataş adına verdiği "Ayrımcılığa Karşı Ödül"ün sahibi oldu. Kitapları: *Jet Rejisör Çetin İnanç* (röportaj, Roll Kitapları, 2006; İletişim Yayınları, 2016), *İnce İş* (röportaj, İletişim, 2009), *Asker Doğmayanlar* (röportaj, Hrant Dink Vakfı Yayınları, 2013), *Aksi Gibi* (öykü, İletişim, 2015), *Cotturuk Defterleri* (Can Çocuk, 2019), *Beterotu* (öykü, İletişim, 2019), *Pandemi Zayıfatı* (İletişim, 2021).

İletişim Yayınları 1377 • Bugünün Kitapları 119

ISBN-13: 978-975-05-0662-8

© 2009 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-3. Baskı 2009-2016, İstanbul

4. Baskı 2022, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Pınar Ögünç

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Begüm Güzel

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

PINAR ÖĞÜNÇ
İnce İş

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / TANIL BORA.....	9
“İNCE İŞ”İN İNCELİKLERİ / PINAR ÖĞÜNÇ.....	15
“Siren duyunca içim içime sığmaz” • AMBULANS ŞOFÖRÜ.....	19
“Kafadan pozitif olman lazım” • ANİMATÖR.....	23
İtinayla ayar verilir • AYARCI.....	26
“Dr. Jekyll-Mr. Hyde gibiyim; ikisi de benim” • DOKTOR.....	28
“En iyisi analog yöntemler” • ARŞİVCI.....	33
Arzuhalci değil, danışman • ARZUHALCI.....	35
“Ağda yapmasam siyaset yapardım” • AĞDACI.....	38
“Fazla ayna dengesizlik yapabilir” • AYNACI.....	41
“Selülit lafı kaç senedir var ki!” • BAHARATCI.....	44
“Yeğenimi tanımadım, balıkları uzaktan tanırım” • BALIKÇI.....	46
“Son baloncu benim” • KALIGRAF.....	48
Mühendisten çift kaşarlı • BÜFECİ.....	51

<i>"Bulmacanın çözülebileni makbul"</i> • BULMACACI	53
<i>"En sevdiğim çiçek kazablanka"</i> • ÇİÇEKÇİ	56
<i>"Kana alışamıyor insan"</i> • CİÇERCI	58
<i>"Sevgilinin adından dövme olmaz"</i> • DÖVMECI	60
<i>"Her şey Bakırköy'de başladı"</i> • BİLGİSAYARLI FALCI	63
<i>"Beygir hayvanı, çok hisli bir hayvandır"</i> • FAYTONCU	65
<i>"Neden felafel yok, hiç anlamadım"</i> • FELAFELCI	67
<i>"Kötü ruh vesikalıkta bile çıkar"</i> • VESİKALIK FOTOĞRAFÇI	69
<i>"20 bin sarhoş görmüşümdür"</i> • GARSON	72
<i>"Evlilik yaşı yükseldi, seçim zorlaştı"</i> • GELİNLİKÇİ	75
<i>"Burası Kurtlar Vadisi değil"</i> • ATIŞÇI	77
<i>"En çok Şaban kazandırdı"</i> • GİRİŞİMCİ	79
<i>"Bu iş yüzünden 10 kilo aldım"</i> • HİJYEN SORUMLUSU	82
<i>Çekirdekten yetiştirme "abart" ustası</i> • EGZOZCU	84
<i>"Asıl hokkabazlık bunlar"</i> • HOKKABAZ	88
<i>Müzik dinlerken 1/3 kuralı</i> • HOPARLÖR TAMİRCİSİ	91
<i>"Dumana dikine girilmez"</i> • İTFAİYECİ	93
<i>Suni dölllenme zamanları</i> • JİNEKOLOG	95
<i>"Hiç mi yok?" meselesi</i> • MARKET KASİYERİ	98
<i>"Bu piyasada adam kaçırma çoktur"</i> • KEBAPÇI	100
<i>"Kestane de Türk malı, ben de..."</i> • KESTANECİ	102
<i>"Çin malı çiçekli basma bile var"</i> • KUMAŞÇI	104
<i>"Canı sıkkın erkek ayakkabılarını boyatır"</i> • LOSTRA SALONU SAHİBİ	107
<i>Başka türlü bir Kamikaze</i> • LUNAPARK USTASI	109
<i>"Bu işte önemli olan frikik"</i> • MAGAZİN MUHABİRİ	112

<i>"Turkish viagra" mı, işportadan hap mı?</i> • LOKUMCU	115
<i>"Batık çıkarmayı severim mesela"</i> • MANİKÜRCÜ	117
<i>Bir adet düğün davetiyesi</i> • MATBAACI	119
<i>Saatleri toparlama enstitüsü</i> • SAATÇİ	122
<i>"Vişneyle kiraz karışmaz"</i> • MEYVE SUCU	124
<i>"Mısır mısırdır"</i> • MISIRCI	126
<i>"Demokrasidir, sandıktan halk kim isterse o çıkar"</i> • MUHTAR	128
<i>"Tömbekicilere bunlar light gelir"</i> • NARGİLECI	130
<i>İsrail'in peruğu Anadolu'dan</i> • PERUKÇU	133
<i>"Tenis öğrettim, piyano öğrendim"</i> • PİYANO SATICISI	135
<i>"Kızım ateşsiz dans etsen"</i> • POİ DANCİSİ	137
<i>"Şımarık çocuk fenadır"</i> • SEYYAR SALINCAKÇI	140
<i>"Gönül ister jambon olsun, kaşar olsun"</i> • SİMİTÇİ	142
<i>"Damar isteyenini hemen anlarsınız"</i> • TÜRKÜCÜ	144
<i>Alaska ve Frigo, Bonnie ve Clyde</i> • SINEMACI	147
<i>Bu tasarım kaç gram?</i> • TAKİ TASARIMCISI	149
<i>"O zaman adı trafik değil, seyrüseferdi"</i> • TAKSİ ŞOFÖRÜ	151
<i>"Havada, karada çalışmam yani"</i> • TEKNE KAPTANI	153
<i>"Eskiden dansöz kıyafetleri striptiz gibiydi"</i> • DANSÖZ TERZİSİ	156
<i>"Belki elle yemek lazım"</i> • HİNT RESTORANI ÇALIŞANI	158
<i>"Kabul etmemiz lazım, bizim kalçamız var"</i> • MODELİST	160
<i>"Turşu antibiyotiktir"</i> • TURŞUCU	162
<i>"Kendi ritmini bulacaksın"</i> • DANSÖZ	165
<i>"Bunlar İstanbul'da klasiği gelmiş şeyler"</i> • VAPUR BAŞMAKİNİSTİ	168

<i>"Kediler laftan değil, hormondan anlar" •</i>	
VETERİNER HEKİM.....	171
<i>"Keman değil, kemanın büyüğü" • VİYOLA SANATÇISI.....</i>	173
<i>"Plaj vücudunu geçmemek lazım" • VÜCUTÇU.....</i>	177
<i>"Tek bir özelliği var: Hile hurda yok!" • YOĞURTÇU.....</i>	179
<i>"Bu işi sevmeden ancak hapishanedekiler yapar" •</i>	
NEFESLİ ÇALGILAR USTASI.....	181
<i>"Her genç kızın rüyası fantezi yorgandı" • YORGANCI.....</i>	184
<i>"Haliyi ayaklarıyla hissedeceksin; sonra o senin tepene, beynine çıkacak" • HALICI.....</i>	186
<i>"Şahsen orta kola severim" • KURU TEMİZLEMECİ.....</i>	190
<i>"Hayatım gitti" diyen gördüm" • BİLGISAYAR DOKTORU.....</i>	192
<i>"İşsizim demenin en harika yolu freelance" •</i>	
STORY-BOARD'CU.....	195
<i>"Müslüman mahallesinde salyangoz satmayı sevmem" • SPOR VE İZCİ MALZEMELERİ SATICISI.....</i>	198
<i>"Bunlar anlamadan içerler" • KAHVECİ, OCAKÇI.....</i>	204
<i>"Shakespeare oynar gibi Karagöz oynatılmaz" •</i>	
KARAGÖZCÜ.....	206
<i>"Keşke 2800 yıl önce yaşasaydım" • KALE BEKÇİSİ.....</i>	209
<i>Bir çay, iki okkalı espresso • KAHVEHANECİ.....</i>	212
<i>"Hamam seksi bir şeydir" • HAMAMCI.....</i>	215
<i>"Yemek tarifile değil, ruhla yapılır" • LOKANTACI.....</i>	218
<i>Alaaddin'in sihirli dükkânı.....</i>	221

“İŞ İŞLEYENE” RIKKATLE BAKMAK

Meşrutiyet’te de, erken Cumhuriyet döneminde de, “aydınlarımız”ın belli başlı takıntularından biri: *Çalışmaktı*. “Metotlu” ve verimli çalışmak. “Geriliğimizin” kaynağında, siyasi meselelerin berisinde, çalışma kültürünün nakışlığının yattığına dair, geniş bir mutabakat vardı. Bu teşhisin en tutkulu takipçilerinden Mustafa Sâtı Bey,¹ 1909’da Darülmualimîn talebelerine verdiği konferansta: “*Geri kalmamızın nedenleri içerisinde en önemlilerden biri, bizde azim ve sebatın eksik olmasıdır,*” diyordu. “*Birçok başarıyı tesadüfe veya ani bir tefekküre bağlamak yönünde bir eğilim var*”dı bizde. Mesela Newton’un yer çekimi kanununu “bulmasını”, kafasına bir elma düşmesi gibi hayırlı bir tesadüfe ve o tesadüfün dehaya verdiği ilhama bağlayarak açıklamaya eğilimli idik. Oysa o buluşun arkasında uzun bir zahmet, yoğunlaşmış bir emek vardı. O gayretten “kaytararak”, kolay yoldan ilerlemek, “kurtulmak” mümkün değildi, çalışmak lazımdı:

1 Mustafa Sâtı Bey (El Husri), geç dönem Osmanlı aydınları içinde dikkate değer bir figürdür. Özellikle eğitim sistemi ve modeli ile ilgili tartışmalarda sağlam argümanlarıyla temayüz etmişti. Osmanlı vatanseveri idi. Osmanlı’nın çöküşünden sonra Arap milliyetçiliğinin öncü düşünürlerinden olmuştur.

“Kısacası çalışmak... Kuvvetli bir azimle, devamlı bir sebatla çalışmak... Tesadüf olunan zorluklardan usanmadan çalışmak... işte ilerleme için en gerekli haslet!”

“İtiraf etmeliyiz ki, mâteessüf bu haslet bizde pek az gelişmiştir: Çalışırız, fakat bir iş üzerinde sebat ile değil; uğraşırız, fakat bir amaç üzerinde cesaret ile değil. Elde ettiğimiz başarılarından çabuk sarhoş olur, uğradığımız zorluklardan çabuk ümidimiz kırılır. Onun için, –meşhur tabirle–, eski sevdalardan çabuk vazgeçeriz.”

“... asıl önemli olan yön, çalışmanın derecesi değil, kararlılık ve düzendir. Çünkü, çalışanlarımız, hatta çok çalışanlarımız az değildir; çalışmalarını sabit bir hedefe yöneltenlerimiz ise çok azdır.”²

Çalışmayı sabit bir hedefe yöneltmek ve sebatla o iş üzerinde çalışmak... Mustafa Sâti Bey, bugünün Türkiye’sine baktığında bu “ülküsü” adına ne görürdü acaba? Fordist ve post-Fordist endüstriyel üretim çarkının dişlilerine takılmış, –bir işe sabitlenmiş!–, siftinenler, muhtemelen “metotlu” çalışmada alınmış bir merhale olarak görünecekti onun gözüne. Bilhassa orta sınıf genç nesillerin, hele onların okumuşlarının, Newton’a atfettikleri türden bir hayırlı tesadüf, bir dâhiyane buluş anının lütfunu –muhtemelen bir SMS suretinde zuhurunu!– bekleyerek ruhen pineklediklerini gördüğünde, muhtemelen dizini döverdi. Onu en ziyade memnun edecek olan ise, elinizdeki kitaptaki iş erbabına rast gelmek, onların sebatkârlığını ve işine eğilmedeki itinasını gözlemek olurdu, herhalde.

* * *

2 Mustafa Sâti Bey: *Eğitim ve Toplumsal Sorunlar Üzerine Konferanslar*. Derleyen ve hazırlayan: Osman Kafadar - Faruk Öztürk, Kültür Bakanlığı, Ankara 2002, s. 17-21.

İnsanın *nasıl* çalıştığı, ahlaki bir tercihin konusu olamaz elbette. Ortaçağ lonca üretiminde çalışanla modern sanayide üretim bandında çalışanın işine bakışı farklıdır; o işin onları içine soktuğu haller farklıdır. Çalışmanın bir ahlakı, bir *ethos*'u da vardır ama. Zamana, zemine göre değişen bir *ethos*...

Çalışma etkinliğiyle ilgili iki *ethos*'u ayırt edebiliriz: Zanaatkâr ahlakı ve emekçi ahlakı.

Zanaatkârlığın, veya *hırfetkârlığın* ahlakının çekirdeğinde, altın ölçüleri olan ve ustalık gerektiren işi icabıyla yapmak vardır. İşin inceliklerini bilmek, dahası sırrına vakıf olmak, zanaatkârın imtihanı ve gururudur. Şahsi gurur, mesleğin şerefiyle kaimdir. Kâr ve fayda ölçüsünün berisindedir bu. İşini layıkıyla yapmanın gerisi, nasibe rıza ve şükür duygusudur.³

Ya emekçi ahlakı? Marx, emeğin yüceltilmesine karşı uyarılmıştı; metalaşmış ve yabancılaşmış emek, gururlanılması değil ortadan kaldırılması gereken bir “şey”di. Oysa Sovyetler Birliği döneminde, “emek kahramanı” nişanları dağıtılmıştı; üstelik sapına kadar kapitalist ölçülerle, üretimde yüksek verimliliğe ulaşan proleterleri ödüllendirerek! Bu çelişkilerle beraber, 19. yüzyıl işçi hareketinin mirası olan gayet güçlü bir emekçi ahlakı da varlığını sürdürür. “Geleceği temsil eden” sınıfa mensup olmanın siyasi bilinciyle de donanmakla beraber; emeğiyle yaşamının onurudur bunun esası. Kimsenin emeğini sömürmeden, rantıye olmadan, asalaklık yapmadan... Hiçbir iş “düşük”, itibarsız sayılamaz; işin muhtevası değil, *işçi-olmak* önemlidir.

Emekçi ahlakının, işçi sınıfı geleneği içinde, zanaatkârca izler taşıyan bir romantizme kaydığı da varittir öte yandan. Sözelimi demiryolu emekçilerinin demiryolculuğa aşkı

3 Eski esnaf “ruhunu”, Sabri Ülgener'den okuyun: *İktisadî Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, Der Yayınları, İstanbul 1991 (3. basım); özellikle “Esnaf Terbiyesi ve Lonca Ahlakı”, s. 78-97.

gibi... Onların pek çoğu, oyuncak tren meraklıları gibi düşkündür ya lokomotiflere, makaslara, raylara, sinyalizasyona...

Pınar Öğünç'ün *İnce İş* kitabındaki insanlar, bu iki ahlakın arasında bir yerde duruyorlar sanki. Genellikle, zanaatkâr ruhlu emekçiler gibiler. Ruhun, manen, demiryolu emekçileri gibiler!

* * *

Memlekette birbirine işini gücünü sorarken sık kullanılan kalıplar: “Göreviniz ne?” – bürokratik ruh. Veya, “sizin... ne üzerine?” – paracı, iş bitirici ruh. Kimlik ve “önem” yoklayan hamleler bunlar aynı zamanda. Verecek gösterişli cevapları olmayanları ikındıran sorular. Neoliberal çağın iş kültüründe, bazı meslekler bu gösteriş meselesiyle de alakalı olarak isim değiştiriyor. Kapıcıya artık “apartman görevlisi” deniyor misal; veya Frenklerin diyarında, “*facility manager*” (bina-tesisat menajeri, diye çevirebiliriz).

Yapmak ile *olmak* arasındaki ezeli-ebedî insan gerilim uç veriyor burada da. Bir tarafta, yapılan (veya, durulan) işten devşirilen kimlik, etiket. *Olmaya* kilitlenmiş kimlik kasılması. Diğer tarafta, bir şey *yapma hevesi*. Nasıl görünüyorum, ne derler, ne diyorlar... Bunlarla, kısacası “Kendi”yle meşgul olmaktansa, yapmaya etmeye, üretmeye, inşa etmeye kaptırılmak. Bir “dünyayla baş etme” yordamı! Bir tür kahramanlık da bulabilirsiniz, yaşamı sürdürmeye dönük bu iradede.⁴

Kitaptaki ince iş erbabının her bir ferdini, “zamanımızın bir kahramanı” gözüyle görebilirsiniz. O yüzleriyle görünüyorlar burada. Bütün kötülüklerin ortasında, mahrumiyetlerin, hoyratlıkların, değerbilmezliklerin karşısında, uğraştığı işin mikrokozmosunda bir hayat kurmanın enerjisini görüyorsunuz.

4 Bu “kahramanlığı” başka bir yazımda anlatmaya çalışmıştım: “Benim kahramanım Rahim Demirbaş: Bir mum yakar, ışığına bakarım”, *Sizin Kahramanımız Kim*, Mustafa Alp Dağistanlı (ed.), NTV Yayınları, İstanbul 2007, s. 279-286.

Kimi zaman da, bunun beraberinde getirdiği neşeyi. Coğun, işinin inceliklerini anlatırken peydahlanan – dinleyene de geçen bir neşe...

* * *

Bilgece konuşanlar, hikmetli sözler sarf edenler de var arada; ama derin bir tefekkür aramayın. Yaptıkları işin teferuatına indikçe, girdisini çıktısını, uğradığı değişimlerin etkilerini anlattıkça, çıkıyor birtakım incelikler. Meşguliyete gömüldükçe, teferruata indikçe, bir nevi gönül gözü açılıyor. En “düz” iş bile, insanlara, insan hallerine, topluma, dünyaya dair inceliklerin aynası. İşin kendisinden ziyade, onunla kurulan ilişkide, ona bakışta, incelik.

Aynı zamanda, bu insanlara bakmanın inceliği... Gün be gün bir avara kasnağı döndüren adamcağızın, kadıncağızın *farkına varmanın*... Ömrünü bir manasızlıkta törpülüyor görünen birisinin o törpüye verdiği dikkate –ve tabii törpünün meşakkatine, hasarına da– şefkatle bakmanın inceliği...

Hem, giderek eskide kalan bir merak türüne has incelik: Bir ustanın yanı başına oturup, gözünü onun mahir el hareketlerine dikmek, aletin nasıl çalıştığına bakmak, kullandığı özel lisana kulak kabartmak... Çocukça bir merak, bir özenme, bir hayranlık. Çocukça merakı yitirmemenin inceliği.

Hem de, işinin teferruatından bahsedende yüzeye çıkan çocukça hevesi, o ehemmiyetsiz meşgalenin bir inceliğinden bahsetmenin gözlerini nasıl parlattığını fark edebilmek – fark edince de insanın kendi gözlerinin parlaması!

* * *

İnsanca bir sevinçtir bu. Değer bilmekle ilgilidir. Hayatımızı anlamlandırmayla ilgilidir. Alain de Botton, durulukla anlatıyor:

“Anlamli bir iŝ nedir? Yaptığımız işin anlamli olmasını dilerken istediğimiz şey, başkalarının mutluluğunu artırma ŝansından, dünyanın bilgi, verim, sağlık, bilgelik ya da güzellik hazinesine, ne denli sınırlı olursa olsun, bir katkıda bulunduğumuzu hissetmekten başka bir şey değildir ve bu arayış, zenginlik ve statü kazanma yönündeki, daha çok bilinen ve herkesçe tanımlanan dürtülerin yanı sıra, bizim yapımızın doğuştan gelen ve kolay kolay yok olmayan bir parçasıdır.

Anlamli iŝler yapanlar kategorisinde, fiziksel acıları yatıştıranlar, doktorlar, itfaiyeciler ve Kolkata rahibeleri için geleneksel olarak ayrıcalıklı bir yer vardır ama, kolektif mutluluğa büyük ya da küçük bir katkıda bulunan hiç kimseyi, mesela mutfak dolaplarını temizlemekle, yaz tatili için Selenik’e giden yolculara uçuş sırasında güvenlik demonstrasyonu yapmakla, tarhlara çiçek dikmekle, sigorta formları hazırlamakla ya da merdiven trabzanlarını ovarak temizlemekle uğraşanları da göz ardı etmemeliyiz...”⁵

* * *

Pınar Ögünç’n kulak verdiği iŝ erbabında “sevinç” yok sadece, daha da fazla tatminsizlik, dert, yazıklanma var. Ama teferruata indikçe, bir anlığına da olsa, parlıyor sanki gözleri. Dertleşmekle de, parlıyor. Alain de Botton’un kitabının adında da var: *Çalışmanın Mutluluđu ve Sıkıntısı...* Ciğerciye, kumaşçıya, lostracıya, manikrcye işinin gaillesini anlattırmak, anlattırdıkça kâh kederlendirip kâh heveslendirmek, insanlığımızın “doğuştan gelen ve kolay kolay yok olmayan bir parçasını” fark etmemizi sağlıyor ya, en mühimi o.

TANIL BORA

5 Alain de Botton, *Çalışmanın Mutluluđu ve Sıkıntısı*, çev. Süha Sertabiboglu, Sel Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 80.